

Utvärdering av överenskommelser om e-böcker på biblioteken

Bakgrund

Biblioteken har begränsade möjligheter att erbjuda e-böcker till sina låntagare, eftersom många titlar kostar för mycket att låna ut. Ett annat problem har varit att förlag sätter nya titlar i karantän, så att de inte är tillgängliga för utlåning. Det hindrar biblioteken att fullt ut utföra sitt uppdrag att främja läsande bland barn, unga och vuxna.

Med start i november 2014 träffade SKL därför överenskommelser med totalt sex förlag för att ge folkbiblioteken bättre möjligheter att låna ut e-böcker till invånarna. Samtliga överenskommelser löpte ut i november 2015.

Enligt överenskommelserna skulle bland annat alla förlagens titlar kunna lånas ut direkt vid utgivningsdagen. Priset per utlånad e-bok sattes enligt en trappstegsmodell, där priset för att låna ut en e-bok sjönk i takt med att titeln blev äldre. Syftet med detta upplägg var att ge biblioteken bättre överblick över sina kostnader och att få det genomsnittliga priset att hamna på en rimlig nivå, cirka 20 kronor. Det var frivilligt för alla bibliotek att använda sig av överenskommelserna. De fick tillgång till alla förlagens titlar genom att föra in överenskomna prisgränser i utlåningssystemet.

Metod för utvärderingen – enkät och statistisk undersökning

Våren 2016 utvärderade SKL överenskommelserna i en enkätstudie bland kommunalt ansvariga för biblioteksfrågor, för att se om de gav avsedd effekt. Enkäten innehöll 20 frågor. De svarande bland annat fick lämna synpunkter på överenskommelserna och uppge hur de vill att SKL ska fortsätta sitt arbete. 229 kommuner, det vill säga cirka 80 procent av kommunerna, besvarade enkäten. Utöver enkäten har SKL också låtit genomföra en fördjupade studie för att se vilken effekt överenskommelserna hade på kostnaderna, baserad på statistiskt material från nio bibliotek.

I detta dokument redovisas svaren på ett urval av enkätfrågorna om överenskommelserna och resultatet från SKL:s fördjupade studie.

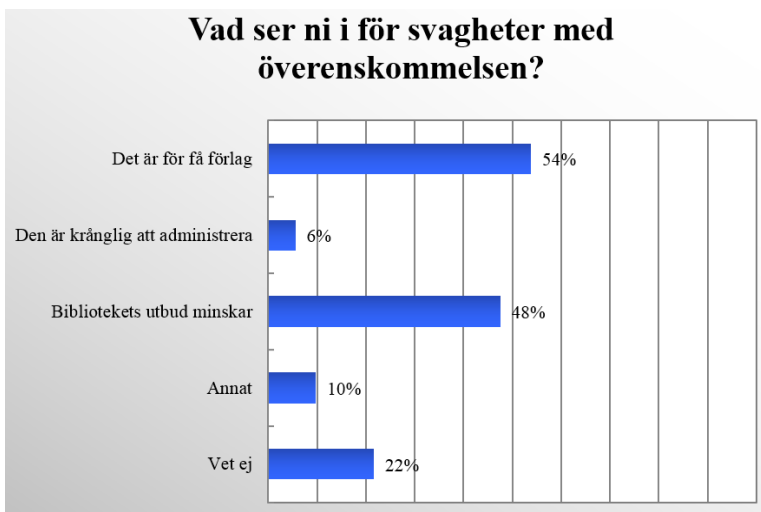
Överenskommelser gav bättre kostnadskontroll

Två tredjedelar av de kommunala folkbiblioteken följde SKL:s överenskommelser, visar SKL:s enkätstudie. Den främsta styrkan med överenskommelserna, anser de som deltagit i studien, var att biblioteken fick bättre kontroll över sina kostnader.

Kommunerna fick i studien kryssa i flera alternativ, och 71 procent kryssade i detta alternativ. 34 procent anser att 20 kronor var en bra genomsnittlig kostnad per utlånad e-bok. 21 procent anser att överenskommelserna var lätta att förstå.

Vad gäller svagheter med överenskommelserna är den vanligaste åsikten bland kommunerna att de gällde för få förlag, och därmed alltså inte en tillräckligt stor andel av de titlar som finns på marknaden. 54 procent av kommunerna i enkäten svarade det. Många kommuner menar också att bibliotekets utbud av e-böcker minskar om de tillämpar principerna från överenskommelserna på alla titlar i det digitala biblioteket. Enligt överenskommelserna fick en e-bok kosta max 30 kronor att låna ut. Men många av förlagen som SKL inte träffade överenskommelser med har högre priser än så.

Att en del bibliotek inte använde överenskommelserna hade olika orsaker. Det kunde bland annat handla om att överenskommelserna omfattade för få förlag eller att biblioteket i fråga inte kände till överenskommelserna.

Cirka 20 kronor per utlån

För de flesta bibliotek kostar det i genomsnitt mellan 20 och 30 kronor att låna ut en e-bok. Det framgår i SKL:s enkät bland kommunerna. Denna uppgift gäller samtliga titlar som biblioteken lånar ut.

För att få en bild av vad det kostat för biblioteken att låna ut titlar som omfattats av prissättningsmodellen i SKL:s överenskommelser med förlagen, lät förbundet även göra en fördjupad studie bland nio bibliotek.

Den genomsnittliga kostnaden för att låna ut dessa titlar visade sig vara 20,37 kronor. Det kan jämföras med att det nationella genomsnittet för utlån av alla bibliotekens titlar i fjol var drygt 21 kronor.

Ytterligare ett intressant resultat i SKL:s fördjupade studie var att bibliotek som inte hade något pristak för några av sina utlånade titlar hade en genomsnittlig utlåningskostnad på omkring 30 kronor.

SKL har fått ta del av bibliotekens kostnader under förutsättning att det används anonymiserat. Uppgifterna redovisas därför inte för varje enskilt bibliotek.

Så vill biblioteken att SKL ska arbeta vidare

I enkätstudien fick de svarande uppge hur de vill att SKL ska arbeta vidare för att underlätta utlåningen av e-böcker på biblioteken. Här fanns flera svarsalternativ att kryssa i. Svaren visar att de flesta vill att SKL fortsätter sitt arbete med att träffa överenskommelser med förlagen, och att förbundet verkar för en nationell teknisk infrastruktur som underlättar administration, urval och läsfrämjande arbete. 84 procent kryssade i det förstnämnda alternativet. 81 procent det andra.

Hur anser ni i att SKL bör arbeta för att främja bibliotekens tillgång till e-böcker?

Genom fortsatt arbete med överenskommelser med förlagen	84 %
Genom att erbjuda kompetens-utveckling inom strategiskt digitaliseringsarbete	15 %
Genom att erbjuda möjligheter till utvecklad beställarkompetens	11 %
Genom att verka för en nationell teknisk infrastruktur som underlättar administration, urval och läsfrämjande arbete	81 %
Annat	4 %